

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-12

МАСЛЮК І. О.

Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ФІНАНСОВО НЕСТАБІЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

В статті проведено аналіз та узагальнення дефініційного визначення терміну «інвестиційний потенціал» та здійснена спроба запропонувати авторське визначення шляхом розкриття його взаємозв'язку із суміжними категоріями (інвестиційна політика, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційна привабливість) та визначено його роль у забезпеченні ефективного соціально-економічного розвитку країни, що на відмінну від існуючих підходів дає змогу розглядати інвестиційний потенціал як якісну характеристику національної економіки, котра визначає специфіку розгортання відтворювальних процесів на мезо- та макрорівнях. Виділено особливості розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарського виробництва України в умовах фінансово нестабільної економіки. Виявлено та розкрито основні проблеми інвестиційного забезпечення сільського господарства, а саме погіршення умов для діяльності сільськогосподарських виробників, посилення ризиків, очікування інвесторів на подальше зниження рівня окупності витрат щодо їх проєктів, високі ставки за інвестиційними кредитами, відсутність дієвої державної політики щодо підтримки сільськогосподарських виробників, втрата більшістю національних агрокомпаній довіри на фондових ринках, недостатньо ефективний інвестиційний менеджмент агрохолдингів тощо. Проаналізовано обсяг іноземних інвестицій в економіку України та капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, виділено умови кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» для сільськогосподарських виробників. Виділено позитивні та негативні наслідки законопроєкту про зняття мораторію на продаж землі, що говорить, в першу чергу, про вільне розпорядження своєю власністю, виведення з тіні обробітку землі, ввівши мінімальне податкове навантаження.

Ключові слова: сільське господарство, інвестиційний потенціал, особливості інвестування, інвестиційна діяльність, сільськогосподарські підприємства.

MASLIUK I.

Chernihiv National University of Technology

PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF INVESTMENT POTENTIAL OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE CONDITIONS OF FINANCIALLY UNSTABLE ECONOMY OF THE COUNTRY

In the article the analysis and synthesis of defining the definition of the term investment potential and made an attempt to offer the author's definition of it by disclosing its relationship with the adjacent categories (investment policy, investment climate, investment activity, investment attractiveness) and defined its role in ensuring effective socio-economic development of the country, different from the existing approaches allows to consider the investment potential as a quality characteristic of the national economy, which determines the specifics of the deployment of reproductive processes at the meso and macro levels. The features of development of investment potential of agricultural production of Ukraine in the conditions of unstable financial economy. Identified and disclosed the basic problems of investment support to agriculture, namely the deterioration of conditions for agricultural producers, increased risks, investors' expectations for further decrease in the level of investment in their project, high interest rates on investment credits, the absence of an effective state policy to support agricultural producers, the loss of most national agricultural companies confidence in the stock markets, a lack of effective investment management of agricultural holdings and the like. Analyzed the volume of foreign investments in the Ukrainian economy and capital investments by types of economic activity, the conditions of lending under the program "Affordable loans 5-7-9%" for agricultural producers. Highlighted positive and negative effects of the bill on the lifting of the moratorium on land sales, says that, first and foremost, on the free disposal of their property, the elimination of the shadows cultivation of land, by entering minimal tax burden.

Keywords: agriculture, investment potential, investment features, investment activities, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Ринкові умови господарювання вимагають від вітчизняних підприємств постійно знаходитись на конкурентному рівні, розробляючи ефективні стратегії розвитку. Їх реалізація потребує ґрунтовної оцінки інвестиційного потенціалу підприємства, що дозволяє виявити власні можливості для досягнення цілей та обсяг необхідних зовнішніх залучень. Тому завдання формування єдиного підходу до визначення та оцінки інвестиційного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки є важливим, і першим кроком у його вирішенні є правильне розуміння сутності даного поняття. При цьому надзвичайно важливо і актуально встановити, які саме фінансові ресурси можна віднести до джерел національного інвестиційного потенціалу, провести їх аналіз і класифікацію та визначити шляхи інтенсивнішого використання національних інвестиційних можливостей, що дозволить розширити спроможності фінансування інвестиційних потреб та визначити вектор державної політики у цьому напрямку.

Аналіз останніх джерел. Фундаментальний науковий аналіз процесу управління інвестиційною діяльністю в умовах ринкової економіки здійснили Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, Дж. Кейнс, Т. Ман, М. Портер, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, І. Фішер, У. Шарп, Й. Шумпетер та ін. Вітчизняні науковці

І. Бланк, А. Пересада, В. Просяник, П. Саблук, В. Федоренко, О. Шеремет, О. Шпичак, В. Юрчишин та інші присвятили свої дослідження проблемам інвестування в аграрну галузь України. С. В. Іванов, використовуючи ресурсний підхід до визначення, удосконалив і конкретизував поняття інвестиційного потенціалу. З погляду необхідності управління інвестиційним потенціалом В. Я. Шевчук, П. С. Рогожин запропонували визначати інвестиційний потенціал як здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах.

Метою роботи є дослідження особливостей розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарського виробництва країни в умовах фінансово нестабільної економіки, здійснення аналізу наявних проблем, з'ясування причини недостатнього інвестування аграрної галузі України.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний потенціал України полягає в її географічних і кліматичних особливостях, а також в обсязі внутрішнього споживчого ринку, в рівні кваліфікації вітчизняних трудових ресурсів та можливостях національних базових галузей (металургійний, машинобудівний, хімічний та агропромисловий комплекси). Вигідне розташування дає українській державі унікальні можливості для створення потужних транспортних коридорів, що зв'язують Захід і Схід. Рішення подібної комунікаційної задачі може автоматично привернути мільярди інвестицій у вітчизняну економіку.

Єдине, що для цього потрібно – це внутрішня політична стабільність, стійкі, прагматично взаємовигідні відносини ЄС та іншими країнами, а також законодавство, що захищає інтереси інвестора від свавілля місцевих чиновників і рейдерських атак. Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності значною мірою визначаються інвестиційним потенціалом та інвестиційною привабливістю об'єктів і суб'єктів інвестування.

Інвестиційний потенціал країни трактується як сума двох складових: національного багатства, що накопичене суспільством на момент оцінювання потенціалу, та валового продукту поточного періоду, а саме, тієї його частини, яка спрямовується на заощадження. Іванов С. В. [1], використовуючи ресурсний підхід до визначення, удосконалив і конкретизував поняття інвестиційного потенціалу – це сукупність ресурсів, факторів та умов для інвестування. Тобто визначення відображає величину матеріальних, нематеріальних, фінансових та інших інвестиційних ресурсів, які можуть бути використані для відтворення і розвитку підприємств.

Сутність та взаємозв'язок понять «потенціал», «інвестиції», «інвестиційний потенціал», «інвестиційна діяльність», «інвестиційні ресурси» наведені на рис. 1.

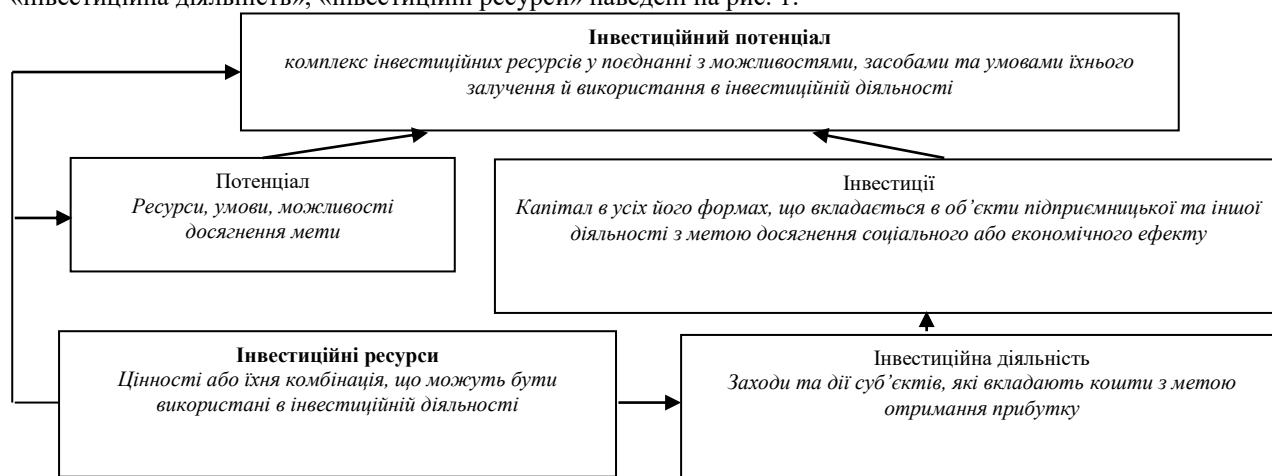

Рис. 1. Концептуалізація поняття "інвестиційний потенціал" *

* – побудовано автором на основі узагальнення наукових праць [1–7]

Таким чином, «інвестиційний потенціал» визначаємо шляхом розкриття його взаємозв'язку із суміжними категоріями (інвестиційна політика, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційна привабливість) та визначаємо його роль у забезпеченні ефективного соціально-економічного розвитку країни, що на відміну від існуючих підходів дає змогу розглядати інвестиційний потенціал як якісну характеристику національної економіки, котра визначає специфіку розгортання відтворювальних процесів на мезо- та макрорівнях.

Інвестиційний потенціал включає: гуманітарний потенціал, основою якого є інтелектуальний потенціал з достатньою методологічною базою його функціонування, достатнім ресурсно-сировинним, виробничим, споживчим, інфраструктурним потенціалом з достатньо сприятливою їх взаємодією і адекватним розвитком його складових частин.

На сьогодні активізація процесу інвестування є одним із найважливіших шляхів виходу з економічної кризи, здійснення необхідних структурних зрушень у народному господарстві, пришвидшення темпів технічного прогресу, покращення якісних показників господарської діяльності.

Для сільського господарства України необхідність в інвестиціях є вкрай необхідною, а тому важливо забезпечити мобілізацію всіх можливих інвестиційних ресурсів. До методів фінансування інвестицій відносять:

1. Самофінансування за рахунок власних коштів, створених на базі таких джерел, як амортизаційні відрахування та отриманий прибуток. Це основне джерело капітальних вкладень у світі.
2. Акціонування – залучення інвестиційних ресурсів за допомогою випуску цінних паперів, зокрема акцій.
3. Кредитування – одержання позик від фінансових інституцій за рахунок випуску облігаційних позик або за рахунок фінансового лізингу.
4. Пайове фінансування – здійснюється приватними інвесторами.
5. Пряме іноземне інвестування [8, с. 68–71].

Аналіз даних динаміки обсягів капітальних інвестицій демонструє їх зниження з 2016 року, і за чотири роки воно сягнуло 4,35% (таблиця 1). Існує безліч причин уповільнення інвестиційної діяльності сільськогосподарських виробників, абсолютна частка капітальних інвестицій яких здійснюється за рахунок власних джерел фінансування. Зокрема це загальне погіршення умов для цієї діяльності, посилення ризиків, очікування інвесторів на подальше зниження рівня окупності витрат по їх проєктах, високі ставки по інвестиційних кредитах, відсутність дієвої державної політики щодо підтримки сільськогосподарських виробників, втрата більшістю національних агрокомпаній довіри на фондових ринках, недостатньо ефективний інвестиційний менеджмент агрохолдингов тощо. У серпні 2019 року кредити малих і середніх підприємств становили близько 56,2% від кредитного портфелю корпоративному сектору, з них середні – 24,2%, малі – 9,8%, мікро – 22,2%. Кредити, надані контрагентам, які є частиною бізнес-групи, в малих та середніх підприємствах становлять 77,2%, а кредити ФОП надаються переважно непов'язаним з бізнес-групами контрагентам (86,1%) [9].

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2016–2019 р.*

Вид економічної діяльності	2016	2017	2018	2019
Сільське, лісове та рибне господарство	45042,4	57804,7	65901,1	55254,2
Усього	326163,7	412812,7	526341,8	584448,6
Частка в загальних інвестиціях, %	13,80	14,00	12,52	9,45

*складено автором за даними звіту Державної служби статистики України [9]

Існує нова програма «Доступні кредити 5–7–9 %» ініційована Президентом України та Кабінетом Міністрів України з метою широкої державної підтримки інвестиційних проєктів для українських мікро- та малих підприємств. Діятимуть три можливі ставки кредитування – 5 %, 7 % або 9 %, які залежатимуть від розміру бізнесу (до 25 млн грн річної виручки або від 25 до 50 млн грн) та строку його діяльності (до 12 місяців, більше 12 місяців). Додатково ставка кредитування знижуватиметься на 0,5 % річних за кожного найманого працівника, але не менше ніж до 5 % річних (табл. 2). Кредитування здійснюватиметься банками-партнерами програми.

Таблиця 2

Умови кредитування за програмою «Доступні кредити 5–7–9 %» *

5 % річних	7 % річних	9 % річних
Умови кредиту		
Для бізнесу з річним доходом до 25 млн грн	Для бізнесу з річним доходом до 25 млн грн	Для бізнесу з річним доходом від 25 млн грн до 50 млн грн
За умови найму не менше 2 нових працівників протягом одного кварталу	Створення нових робочих місць не є обов'язковою умовою	За кожне нове робоче місце відсоткова ставка зменшується на 0,5 % річних, але не менше 5 % річних
Строк валютування: 5 років		
Валюта кредитування: гривня		

*складено автором

За умовами Програми можна отримати до 1,5 млн грн кредиту строком до 5 років, кредитне фінансування має бути спрямоване підприємцями-учасниками виключно на купівлю або модернізацію основних засобів, а також на ремонт або реконструкцію виробничих приміщень. Ця програма сприятиме розширенню діяльності мікро- та малого бізнесу, їхньому виходу з «гіньового» сектору економіки, створенню нових робочих місць, імпортозаміщенню та поверненню трудових мігрантів. Також передбачається можливість для підприємців пройти безкоштовне навчання, щоб підвищити свої бізнес-компетенції та покращити перспективу створення успішного бізнес-проєкту.

Якщо проаналізувати географічну структуру прямих іноземних інвестицій, то можна побачити, що найбільша їх частка припадає на офшорні країни, такі як Кіпр та Нідерланди. За даними Державної служби статистики [9] найбільшими країнами-інвесторами в Україну станом на 2019 рік є: Кіпр – 761 млн дол., Нідерланди – 438 млн дол., РФ – 220 млн дол., Швейцарія – 133 млн дол., Німеччина – 89,9 млн дол. В

рахунок йде акціонерний капітал іноземних резидентів в економіці. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з початку року становить 1,81 млрд дол. (рис. 2).

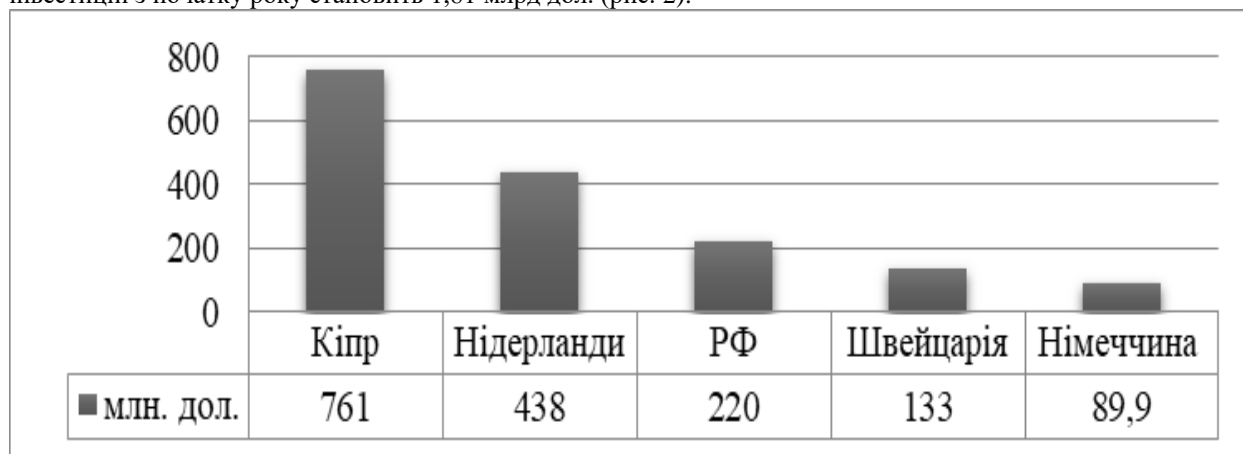

Рис. 2. Обсяг іноземних інвестицій в економіку України за 2019 р.

Всього нараховано 34,7 млрд дол. іноземних інвестицій в економіку України. З них 78 %, або 27,2 млрд дол. припадає на країни ЄС. Найбільше інвестують у промисловість – 32,9 %, оптову та роздрібну торгівлю – 16,2 %, фінансову та страхову діяльність – 12,9 %, операції з нерухомістю – 12,9 %, професійну, наукову та технічну діяльність – 6,5 %. Що з стосується сфери ІТ, то у сферу «Інформації і телекомунікацій» за 2019 рік інвестували 22 млн дол., а за весь час – 2,2 млрд дол., або 6,5 % від загального обсягу ПІІ.

31 березня 2020 року депутати ухвалили законопроект, який запроваджує ринок земель. Закон про зняття мораторію на продаж говорить, в першу чергу, про вільне розпорядження своєю власністю, виведення з тіні обробіток 12 млн га землі, ввівши мінімальне податкове навантаження 1 га, за рахунок збільшення конкуренції підняття ціни купівлі. Також перед власниками земель (7 млн осіб) з'являється можливість розпоряджатись своїми землями – продавати, заставляти під отримання кредиту тощо, а в країні живе 40 млн осіб і решта 33 млн осіб вважають цей закон невірним, тому що ще не отримали землю і вважають, що її викуплять іноземці. Закон не говорить про те, що земля має стати товаром, в першу чергу, земля має стати активом – прозорим і зрозумілим, який приносить гроші тим, хто нею володіє, і тим, хто її обробляє. З тим фермери можуть викупити надані їм у постійне користування чи на праві довічного успадкованого володіння землі за ціною нормативно грошової оцінки з розстрочкою на 5 років. Також вказані обмеження на придбання землі: не більше 0,5 % земель країни, 8 % області, 35 % ОТГ. А це надасть реальної економічної ефективності, іноземного інвестора у вигляді розміру іноземних прямих інвестицій в товарне сільськогосподарське виробництво в Україні. Півтора роки аграрії не зможуть викупити свої 100 га, так як у них не буде ні грошей, ні можливості, тому що пандемія коронавірусу зруйнує економічне життя кожної країни мінімум на 2–3 роки й якраз ці півтора роки потрапляють в цей час, коли нашим аграріям надається це право.

Так як закон не створює передумов для розвитку фермерства, в першу чергу, країна втрачає ресурс, втрачаються мільйони робочих місць фермерів. В цьому законі не можуть іноземні юридичні особи володіти землею, вже в редакції, яка буде діяти з 1 липня 2020 року закладено, що володіти землею можуть іноземні банки, а це означає, що на ринок буде запущено капітал, який безмежний та, який точно захлисне наших фермерів, які не зможуть з цим капіталом навіть приблизно конкурувати, а цим самим ми віддаємо прибуток, який народжує земля. Майже 40 % землі були в тіньовому обігу, тобто використовувалися не за призначенням, а це означає, що державі не сплачувалися належні податки, вирощувалась продукція та продавалась за готівку і вся ця земля залишалась у тіні. Коли іноземні або об'єднані з іноземними корпорації будуть вирощувати в Україні свої врожаї, а не українські, то вони і податки будуть сплачувати не Україні, а на своїй території. Тому дуже важко зробити цей закон в Україні реальністю. На зараз ніхто точно не може відповісти, скільки угідь залишилося в державній власності [10, с. 95]. Якщо пайщики будуть мати бажання продати землю, то варто зробити за моделлю Франції, потрібно створити державну агенцію або державний земельний банк, які мають пріоритетне право за ринковою ціною викупити землю у пайщиків в державну власність і здавати фермерам в оренду. І тільки після того, як фермер попрацює якусь кількість років, тільки йому в розстрочку на 20 років продавати цю землю. Тому в умовах світової кризи, потрібно торгувати врожаєм, переробленою сировиною і готовими продуктами харчування і тоді Україна буде заможною країною.

Аграрна галузь України може здійснити прорив на світовому ринку завдяки тому, що потенціал ще не вичерпано. Важливим завданням залишається створення інноваційного потенціалу, що забезпечить належний рівень конкурентоспроможності продукції сільського господарства, зниження ставок по інвестиційних кредитах, дієва державна політика щодо підтримки сільськогосподарських виробників, ефективний інвестиційний менеджмент агрохолдингів тощо. А надходження прямих інвестицій в сільське

господарство покращить становище та сприятиме впровадженню нових технологій, покращанню якості переробки та зберігання продукції сільського господарства.

Висновки. Гостра інвестиційна проблема для України пов'язана з поверненням інвестицій у грошовій формі. Щоб вкладені у виробництво інвестиції повернулися в грошовій формі і принесли очікуваний прибуток, потрібен певний час. Однак для фінансування бюджету нашої державі гроші потрібні, як правило, невідкладно. Ось головна причина того, що законодавча влада ніяк не зважиться встановити низькі ставки податків для залучення інвестицій, адже фактично це означатиме вилучення коштів із джерел фінансування державного бюджету. Проте усунути цю суперечність необхідно якнайшвидше, інакше інвестиційний процес ще довго не буде «двигуном економічного зростання економіки».

Розгортання процесу інвестування національної економіки в умовах ринкових перетворень потребує відповідного ресурсозабезпечення. Тому одне з чільних місць в процесі вирішення інвестиційної проблеми належить урахуванню всіх існуючих національних інвестиційних можливостей, які потенційно можна акумулювати та у подальшому перерозподілити у напрямку відтворення основного капіталу.

Література

1. Иванов С. В. Инвестиции. Организация управления и финансирование : учебник для вузов / С. В. Иванов. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 2000. – 413 с.
2. Батура О. В. Иноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України / О. В. Батура, К. В. Комарова. – Д. : Наука і освіта, 2002. – 180 с.
3. Бережна І. Ю. Формування інвестиційного потенціалу у трансформаційній економіці (інституційний підхід) : автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / І. Ю. Бережна. – Київ, 2011. – 19 с.
4. Качур Р. Особливості стимулювання інвестиційних процесів у вітчизняній економіці / Р. Качур // Формування ринкової економіки в Україні. – 2012. – Вип. 19. – С. 270–274.
5. Марцин В. С. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. С. Марцин // Актуал. пробл. економіки. – 2007. – № 5. – С. 47–59.
6. Оболенський А. Державне регулювання інвестиційної діяльності / А. Оболенський // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С. 37–39.
7. Паливода К. В. Капітальні інвестиції (на прикладі житлового будівництва в Україні) : монографія / К. В. Паливода. – К. : Знання, 2011. – 711 с.
8. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2005. – 656 с.
9. Публікація документів Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrstat.org/uk> та <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Маслюк І. О. Напрями активізації модернізаційних зрушень у сільськогосподарському виробництві України / І. О. Маслюк // Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. – 2019. – No 4 (10). – С. 92–100. – DOI : <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2019.10.092>.
11. Свистун Л. А. Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці / Л. А. Свистун, І. О. Мороховець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 18. – С. 483–489.

References

1. Ivanov S. V. Investicii. Organizaciya upravleniya i finansirovanie : uchebnyk dlya vuzov / S. V. Ivanov. – M. : Finansy, YuNITI, 2000. – 413 s.
2. Batura O. V. Inozemni investytsii v systemi stanovlennia rynkovoї ekonomiky Ukrainy / O. V. Batura, K. V. Komarova. – D. : Nauka i osvita, 2002. – 180 s.
3. Berezhna I. Yu. Formuvannia investytsiinoho potentsialu u transformatsiinii ekonomitsi (instytutsiinyi pidkhid) : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk : spets. 08.00.01 «Ekonomichna teoriia ta istoriia ekonomichnoi dumky» / I. Yu. Berezhna. – Kyiv, 2011. – 19 s.
4. Kachur R. Osoblyvosti stymuliuvannia investytsiinykh protsesiv u vitchyznianiі ekonomitsi / R. Kachur // Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini. – 2012. – Vyp. 19. – S. 270–274.
5. Martsyn V. S. Udoskonalennia derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoї diialnosti v ekonomitsi Ukrainy / V. S. Martsyn // Aktual. probl. ekonomiky. – 2007. – № 5. – S. 47–59.
6. Obolenskyi A. Derzhavne rehuliuвання investytsiinoї diialnosti / A. Obolenskyi // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy. – 2007. – № 9. – S. 37–39.
7. Palyvoda K. V. Kapitalni investytsii (na prykladi zhytlovoho budivnytstva v Ukraini) : monohrafiia / K. V. Palyvoda. – K. : Znannia, 2011. – 711 s.
8. Blank I. A. Finansovyy menedzhment : [uchebnyy kurs] / I. A. Blank. – 2-e izd., pererab. i dop. – K. : Elga, Nika-Centr, 2005. – 656 s.
9. Pablykatsiia dokumentiv Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://ukrstat.org/uk> та <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Masliuk I. O. Napriamy aktyvizatsii modernizatsiinykh zrushen u silskohospodarskomu vyrobnytstvi Ukrainy / I. O. Masliuk // Suchasnyi stan naukovykh doslidzhen ta tekhnolohii v promyslovosti. – 2019. – No 4 (10). – S. 92–100. – DOI : <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2019.10.092>.
11. Svystun L. A. Perspektyvy inozemnoho investuvannia v ekonomiku Ukrainy u konteksti zahroz yii ekonomichnii bezpetsi / L. A. Svystun, I. O. Morokhovets // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – 2017. – Vyp. 18. – S. 483–489.

Рецензія/Peer review : 12.02.2020

Надрукована/Printed : 10.03.2020

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М. П.